

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası:

Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev özünün çoxillik dövlətçilik fəaliyyətində elm amilinə, ziyalı faktoruна həmişə böyük önəm vermiş, rəhbərlik etdiyi ölkəni və xalqı irəliyə doğru inkişaf etdirmək üçün elmi ideyalardan istifadə olunmasına xüsusi diqqət yetirmişdir.

Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev siyasi hakimiyyətdə olduğu bütün dövrlərdə elm faktorundan geniş şəkildə faydalanmışdır. Bu məqsədlə o, ilk növbədə elmin inkişaf etdirilməsinə ardıcıl surətdə qayğı göstərmiş, alimləri cəmiyyət həyatının diqqət mərkəzinə çəkmiş və onların elmi ideyalarından və cəmiyyətdəki nüfuzundan istifadə etməklə prosesləri irəliyə doğru istiqamətləndirmişdir. Ümummilli liderin siyasi hakimiyyətinin başlanğıc mərhələsində, 2 noyabr 1969-cu ildə Bakı Dövlət Universitetinin 50 illik yubileyi mərasimində iştirakı və Azərbaycan dilində çıxış etməsi ümumiyyətlə elmə və təhsilə, xüsusən xalqımızın mənəvi təkamülündə mühüm rol oynamış bu böyük ali təhsil ocağının alimlərinə və müəllimlərinə xüsusi diqqət və ehtiramın ifadəsi idi. Ulu Öndər Azərbaycan Sovet Respublikasına rəhbərlik edərkən bu qənaətdə gəlmişdir ki, ölkədə uzun illər ərzində dözümlü münasibət bəslənmiş iqtisadi-mədəni geriliyin aradan qaldırılmasının, bu sahədə əsaslı dönüşə və dirçəlişə nail olmağın əsas yolları və vasitələrindən biri də elmin bütün sahələr üzrə gedən proseslərə daha fəal və məqsədyönlü şəkildə müdaxilə etməsinin və təsir göstərməsinin təmin edilməsi ilə üzvi surətdə əlaqədardır. Ona görə də respublikanı mövcud gerilikdən xilas etmək və ölkəni yeni inkişaf mərhələsinə çatdırmaq məqsədilə elm sahəsində kök salmış ətaləti aradan qaldırmaq istiqamətində kompleks tədbirlər həyata keçirmişdir.

Heydər Əliyev ilk növbədə Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının 25 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Azərbaycan KP MK Bürosunun 30 dekabr 1969-cu il tarixli qərarında bu elmi qurumun əsas vəzifələri sırasında respublikanın təbii sərvətlərinin öyrənilməsi və onlardan səmərəli şəkildə istifadə olunması, neft, kimya sənayesi və kənd təsərrüfatının inkişafı ilə bağlı məsələlərin həll edilməsi üzrə tədqiqatların aparılması ön mövqeyə çəkilmişdir. Həmçinin Heydər Əliyevin sədrlik etdiyi həmin Büro iclasında Elmlər Akademiyasının ölkənin sənaye potensialının gücləndirilməsinə daha səmərəli şəkildə kömək etməsinin təşkil etmək məqsədi ilə Akademiya Rəyasət Heyətinin "Yer haqqında elmlər bölməsinin bazasında iki bölmənin: texniki elmlər və neft, geologiya və coğrafiya elmləri bölmələrinin yaradılması haqqında" qərarı qəbul edilmişdir. Azərbaycan KP MK-nın 24 iyun 1970-ci il tarixli qərarı ilə Azərbaycan SSR EA-nın tərkibindəki Aşqarlar Kimyası İnstitutunun maddi-texniki bazasının yaxşılaşdırılmasına dair tədbirlərin müəyyənləşdirilməsi və MK Bürosunun 20 iyun 1972-ci il

tarixdə Akademiyanın Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunun Sumqayıt filialının laboratoriyalarının bazasında Ağır Üzvü Sintez Kompleks Elmi Tədqiqat və Layihələndirmə İnstitutunun yaradılması haqqındakı qərarları əsasən aqrar region kimi qəbul edilmiş respublikada başlanmış genişmiqyaslı sənayeləşdirmə proqramının uğurla həyata keçirilməsinə hesablanmış məqsədyönlü tədbirlər idi.

Azərbaycan Sovet Respublikasının rəhbəri Heydər Əliyev haqlı olaraq geniş miqyasda ölkədə iqtisadiyyatı hərtərəfli surətdə inkişaf etdirmək üçün iqtisad elmi sahəsində zəruri islahatların aparılmasını təxirəsalınmaz vəzifələrdən biri hesab etmişdir. Bu məqsədlə Plan Komitəsində, Elmlər Akademiyasında və digər nazirliklərin tabeliyində olan iqtisadiyyat institutlarının fəaliyyəti əsaslı şəkildə yoxlanılaraq Mərkəzi Komitənin Bürosunda dərinlən təhlil edilmiş və həmin elmi müəssisələrin işini dövrün tələbləri səviyyəsinə qaldırmaq üçün təsirli qərarlar qəbul edilmişdir. Bu münasibətlə MK Bürosunun 9 oktyabr 1973-cü il tarixdə keçirilmiş xüsusi iclasında iqtisadiyyat institutlarındakı mövcud vəziyyət aşağıdakı kimi təsbit edilmişdir: "İqtisadiyyat institutları planlaşdırma orqanlarına xalq təsərrüfatının inkişafında perspektiv istiqamətlərin elmi əsaslandırılması və proqnozlaşdırılması, istehsal imkanlarının səmərəli şəkildə istifadəsi və yerləşdirilməsi üzrə təklif və tövsiyələrin verilməsinə lazımı dəstək göstərmir... Respublikanın iqtisadiyyat institutlarının fəaliyyətindəki çatışmazlıqlar onların işində lazımı koordinasiyanın olmaması, tədqiqatların pərakəndə və paralel şəkildə aparılması ilə əlaqədardır".

Heydər Əliyevin prinsipial mövqeyi ilə qəbul edilmiş kompleks xarakterli qərarlar yalnız iqtisadiyyat institutlarının deyil, bütövlükdə respublika iqtisadiyyatının elmi əsaslar üzərində qurulmasına geniş meydan açmışdır. Mərkəzi Komitənin qəbul etdiyi qərardakı aşağıdakı müddəalar nəinki öz dövrü, aradan yarım əsr vaxt keçməsinə baxmayaraq, hazırkı dövlət müstəqilliyi dövrünün iqtisad elmi üçün də əhəmiyyətli qərarlardı: "İqtisadiyyat institutlarının rəhbərliklərindən tələb edilsin ki, respublikanın ümumi istehsalının səmərəliliyinin artırılması ilə bağlı olan aktual problemlərin həllinə xüsusi diqqət yetirsinlər. Institutların heyətlərinin söylərinə xalq təsərrüfatı strukturunun bərpası və təkmilləşdirilməsi, uzunmüddətli optimal planlaşdırma problemlərinin həlli, təbii və əmək resurslarının istifadəsi, istehsal güclərinin yerləşdirilməsi, sənaye və kənd təsərrüfatı istehsalının intensivləşdirilməsi, xalq təsərrüfatının idarə edilməsində iqtisadi metodların təkmilləşdirilməsi üzrə vacib məsələlərin həllinə yönəlsinlər".

Beləliklə, Heydər Əliyevin uzaqgörənliyi və iradəsi ilə Azərbaycan iqtisadiyyat tarixi ənənələr və iqtisad elminin təhlilləri və proqnozlaşdırma üsulu ilə idarə olunmuşdur. Elmlər Akademiyası və Plan Komitəsinin iqtisadiyyat institutlarının alimləri bütün sahələr üzrə Dövlət proqramlarının əsas müəllifləri və iştirakçıları sırasında yer almışlar. Elm faktoru Heydər Əliyevin sürətli və hərtərəfli iqtisadi marafonunun əsaslarını təşkil etmişdir. Ona görə də Sovet Azərbaycanı Heydər Əliyevin çoxşəxslilik iqtisadi ənənələrə və iqtisad elminin nailiyyətlərinə əsaslanan iqtisadiyyat platforması vasitəsilə qısa müddət ərzində geridə qalmış aqrar respublikadan inkişaf etmiş iqtisadiyyata malik olan bir ölkəyə çevrilmişdir.

Azərbaycan Sovet Respublikasına rəhbərlik etdiyi dövrdə Heydər Əliyev Azərbaycan elminin, Elmlər Akademiyasının dünya elminin ən aktual problemlərinin öyrənilməsinə doğru istiqamətləndirilməsi sahəsində konkret addımlar atmış, bununla da respublika alimlərinin beynəlxalq miqyasda gedən elmi proseslərdən xəbərdar olmalarına və müasir problemlər üzrə tədqiqatlar aparmalarına ciddi fikir vermişdir. Məsələn, Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Azərbaycan KP MK və Nazirlər Sovetinin "Molekulyar biologiya və molekulyar genetikanın inkişafının sürətləndirilməsi və nailiyyətlərindən xalq təsərrüfatında istifadə edilməsi tədbirləri haqqında"kı 1 avqust 1974-cü il tarixdə qəbul etdiyi qərar əsasında Qərb ölkələrində ön mövqeyə çıxmış bu yeni elmi istiqamətin respublikada da elmi əsasları yaradılmışdır. Həmin məqsədlə Azərbaycan EA Fizika İnstitutundakı Biofizika laboratoriyasının nəzdində Molekulyar biologiya və molekulyar genetik sektorunu yaradılmış və ən müasir maddi-texniki baza ilə təchiz edilmişdir. Bu yolla müstəqillik dövründə Elmlər Akademiyasında fəaliyyətə başlayan Biofizika və Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar institutları üçün münbit elmi zəmin hazırlanmışdır.

Yaxud Azərbaycan KP MK və Nazirlər Sovetinin 25 mart 1978-ci il tarixdə qəbul etdiyi "Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasında təbii resursların, kosmik tədqiqatlar sahəsində işlərin daha da inkişaf etdirilməsi haqqında"kı qərarı ilə radiofizika elminin inkişafına dəstək verilmiş və respublikamızda radiofizika cihazqayırma üzrə bir çox sənaye sahələri yaradılmışdır. Bundan başqa, Dövlət proqramı əsasında 1980-ci ildə EA-nın məxfi qriflə işləyən "Kaspi" Elmi Mərkəzinin Təcrübə

bə Zavodu yenidən qurularaq, istehsal həcmi bir neçə dəfə artırılmışdır. Eyni zamanda, Naxçıvan Muxtar Respublikasında "Kaspi" Elmi Mərkəzinin Xüsusi Konstruktor Bürosu açılmışdır.

Beləliklə, Heydər Əliyev epoxasında sosializm quruluşu şəraitində Xüsusi Konstruktor Bürosu adı ilə kapitalizm cəmiyyəti üçün səciyyəvi olan özəl elmi müəssisələr yaradılmışdır. Belə elm-istehsalat birlikləri keçmiş SSRİ-də yalnız Ukrayna və Azərbaycan Elmlər Akademiyalarında səmərəli şəkildə fəaliyyətlərini davam etdirmişlər. Azərbaycan KP MK Bürosunun Heydər Əliyevin sədrliyi ilə keçirilmiş 23 yanvar 1976-cı il tarixli iclasında "Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının elmi-tədqiqatlarının səmərəliliyinin artırılması və onların nəticələrinin milli iqtisadiyyatda tətbiqi üzrə işlərin genişləndirilməsi haqqında" xüsusi bir məsələ müzakirə edərək konkret qərarları qəbul etməsi ilə Akademiya elmi mühiti üçün ənənəvi hesab edilməyən özəl elmi fəaliyyət dövlət səviyyəsində dəstəklənmişdir. Bütün bunlar isə öz növbəsində Azərbaycanda sovet hakimiyyəti illərində Kosmik Tədqiqatlar İnstitutunun, müstəqillik illərində isə Azərkosmos kimi müasir elm-istehsalat mərkəzinin yaradılması ilə nəticələnmişdir. Həmçinin Beynəlxalq Astronavtika Federasiyasının XXIV Qurultayının 1974-cü ildə Akademiyanın bazasında keçirilməsi də Azərbaycanın kosmik tədqiqatlar ölkəsinə çevrilməsinə öz töhfəsini vermişdir. Yaxud da "Seysmologiya sahəsində elmi tədqiqatların daha da inkişaf etdirilməsi və zəlzələ proqnozlaşdırma xidmətinin təşkil edilməsi haqqında" 7 aprel 1978-ci il tarixli qərardan sonra əsasən təcürbi xarakterli məlumat bürosu kimi fəaliyyət göstərən Respublika Seysmoloji Xidmət Mərkəzinin elmi fəaliyyətinin də təşkil edilməsi Heydər Əliyev epoxasının mühüm nailiyyətlərindəndir. Eynilə də Sumqayıt şəhərində 1976-cı ildə Atom nüvəsinin spektrokimiyası üzrə XXVI Qurultayın keçirilməsi, yüksək enerjili fizikanın aktual problemlərinə həsr olunmuş seminarın təşkili respublikamızda dünya elmində yeni meydana çıxmış elm sahələrinin yaradılmasına və inkişaf etdirilməsinə böyük təkan vermişdir. Beləliklə, Azərbaycanda Heydər Əliyev dövrünün yeni tipli kimya, fizika, riyaziyyat məktəbləri formalaşmışdır.

Heydər Əliyev epoxasında Humanitar və İctimai Elmlər sahəsində də Elmlər Akademiyasında genişmiqyaslı tədbirlər həyata keçirilmişdir. Heydər Əliyevin Azərbaycan Sovet Respublikasına rəhbərlik etdiyi illər ölkə elminin intibah dövrü hesab olunur. Bu dövrdə Heydər Əliyevin uğrunda mübarizə apardığı

azərbaycançılıq siyasətinin həyata keçirilməsində ədəbiyyat və incəsənət xadimləri ilə yanaşı, elm adamları da, Akademiya əməkdaşları da yaxından iştirak etmişlər. Respublika rəhbərinin "Azərbaycanda tarix və mədəniyyət abidələrinin SSRİ-nin əsas muzeyləri vasitəsilə təbliğ edilməsinin yaxşılaşdırılması tədbirləri haqqında" (1969), "Respublikada toponimiya tədqiqatlarının inkişaf etdirilməsi haqqında" (1972), görkəmli Azərbaycan yazıçı və şairlərinin yubileyləri haqqındakı sərəncamları akademik elmin azərbaycançılıq istiqamətində səfərbər olmasına şərait yaratmışdır.

Nizami Gəncəvi və İmaməddin Nəsiminin yubileylərinin keçirilməsi, əsərlərinin tədqiqi, nəşri, tərcümə olunması və təbliğ edilməsi haqqında qərarların qəbul edilməsi, habelə ədəbiyyat, incəsənət və elm sahəsində ən yaxşı əsərlərə görə Dövlət mükafatlarının verilməsi ölkədə böyük canlanmaya şərait yaratmışdır. Ən yaxşı Nizamişünaslıq əsərləri və İmaməddin Nəsimi haqqında fundamental tədqiqatlar bu illərdə meydana çıxmışdır. Akademik Ziya Bünyadovun milli dövlətçilik tariximizə, Atabəylər dövlətinə, müxtəlif müəlliflərin Şirvanşahlar, Səfəvilər dövlətlərinə həsr edilmiş sanballı monoqrafiyalar həmin dövrün qiymətli elmi nəticələrindəndir. Nəriman Nərimanovun anadan olmasının 100 illik yubileyinin Kremlin diqtə etdiyi sadəcə yazıçı və dramaturq kimi deyil, görkəmli dövlət xadimi səviyyəsində qeyd edilməsinə və Bakı şəhərində əzəmətli heykəlini ucaltmağa nail olması proseslərində Elmlər Akademiyasının müxtəlif elmi-tədqiqat institutlarında çalışan alimlər də yaxından iştirak etmişlər. Ölkə miqyasında dövlət başçısı Heydər Əliyev tərəfindən respublikada yaradılmış sağlam azərbaycançı mühit, ümummilli ideyaların və fəaliyyətlərin dövlət tərəfindən dəstəklənməsi Elmlər Akademiyasında humanitar və ictimai elmlər sahəsində bir sıra elmi məktəblərin yaradılmasına səbəb olmuşdur. Dövrün xüsusiyyətlərindən irəli gələn bəzi ideoloji cizgilərin də nəzərə cərpmasına baxmayaraq, XX əsrin 70-80-ci illərində Azərbaycanda akademik Həsən Abdullayevin yarımkeçiricilər fizikası məktəbi, akademik Firudin Kəçərlinin fəlsəfə məktəbi, akademik Məmməd Cəfər Cəfərovun ədəbiyyat nəzəriyyəsi məktəbi, akademik Ziya Bünyadovun şərqşünaslıq - mətnşünaslıq məktəbi, müxbir üzv Kərim Kərimovun sənətşünaslıq məktəbi, hətta müxbir üzv Xudu Məmmədovun humanitar yönü kristalloqrafiya məktəbi, Həsən Əliyevin, Budaq Budaqovun coğrafiya məktəbi Heydər Əliyev epoxasının möhtəşəm elmi nailiyyətləridir. Heydər Əliyevin ira-

Heydər Əliyevdən - İlham Əliyevə

dəsi ilə 1978-ci ildə Azərbaycan dilinin respublikamızın konstitusiyasına dövlət dili kimi daxil edilməsi dilçilik elminin inkişafına böyük təkan vermiş, bir sıra sanballı dilçilik tədqiqatları bu dövrdə meydana çıxmışdır. Akademik Məmmədağa Şirəliyevin dialektoloji məktəbi və ümumittifaq Türkologiya Komitəsinin orqanı olan "Sovetskaya türkologiya" jurnalının Bakıda-Elmlər Akademiyasında çap olunması, habelə Azərbaycan Dövlət Universitetinin tanınmış dilçi alimlərinə çoxcildlik "Müasir Azərbaycan dili" dərsliyinə görə Dövlət mükafatlarının verilməsi məhz respublikanın rəhbəri, Siyasi Büronun üzvü Heydər Əliyevin düşünülmüş və məqsədyönlü fəaliyyətinin, möhkəm iradəsinin və böyük nüfuzunun sayəsində mümkün olmuşdur.

Azərbaycan Elmlər Akademiyasının beynəlxalq əlaqələrinin müstəqil şəkildə həyata keçirilməsi də görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olan mühüm xidmətdir. Belə ki, Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə "Xarici ölkələrdə elmi-texniki nailiyyətlərin mübadiləsinin genişləndirilməsi haqqında" 25 sentyabr 1973-cü il tarixində çıxarılmış qərarın icrasını təmin etmək məqsədi ilə bir il sonra rəsmi olaraq Elmlər Akademiyasında xarici əlaqələr şöbəsinin yaradılmasına icazə verilmişdir. Bununla da, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının xarici əlaqələri təşkil etmək baxımından SSRİ Elmlər Akademiyasından asılılığı aradan qaldırılmışdır.

Nəhayət, sovet hakimiyyəti illərində, 1975-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının yaradılmasının 30 illik yubileyinin dövlət səviyyəsində qeyd olunması Heydər Əliyev epoxasının elmə və Akademiyaya yüksək münasibətinin əyani təzahürüdür.

O zaman məhz ölkə rəhbəri Heydər Əliyevin yüksək diqqəti və qayğısı ilə Azərbaycan Elmlər Akademiyası dövrün ən yüksək mükafatlarından olan "Xalqlar dostluğu" ordeni ilə təltif olunmuş, Keçici Qırmızı Bayrağa layiq görülmüşdür. Azərbaycan Sovet Respublikasının başçısı Heydər Əliyevin təntənəli yubiley mərasimindəki dərin məzmunlu nitqi Akademiyanın fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi ilə bərabər, həm də istiqamətləndirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir. Son illərdə Azərbaycan Elmlər Akademiyası xüsusilə geniş, çoxcəhətli fəaliyyət göstərir, elmi axtarışların yeni və ən yeni istiqamətlərini yaradıb inkişaf edir, təbiiqi tədqiqatları əsaslı tədqiqatlarla ahəngdar şəkildə əlaqələndirir, qarşada respublikaların elmi kollektivləri ilə getdikcə daha sıx qarşılıqlı əlaqə saxlayır. Tədqiqatların nəzəri səviyyəsi, onların xalq təsərrüfatı üçün əməli səmərəsi xeyli artmış, elmin kompleks planlaşdırılması və təşkili yaxşılaşdırılmış, alimlərə tələbkarlıq yüksəldilmişdir.

Ölkəmizdə elmi işçilərin əməyi şərəflidir, onlara ehtiram göstərilir. Odur ki, bizim hər bir tədqiqatçı qarşısında yüksək tələblər qoymağa haqqımız vardır. Respublikanın qarşısında duran böyük vəzifələr elmin təşkili, onun idarə edilməsi, quruluşunu təkmilləşdirilməsi sahəsində ciddi iş aparmağı, elmi tədqiqatların praktikanın təsərrüfat və mədəniyyət quruculuğunun ehtiyaclarına maksimum yaxınlaşdırmaq üçün onların planlaşdırılmasını yaxşılaşdırmağı tələb edir".

Göründüyü kimi, Heydər Əliyev Azərbaycan Sovet Respublikasına

rəhbərlik etdiyi 1969-1982-ci illərdə ölkə elmi, o cümlədən də, Elmlər Akademiyası bütün istiqamətlər üzrə hərtərəfli şəkildə inkişaf etmişdir. Bu inkişaf xətti Akademiyanın üzvlərinin elm sahəsində səmərəli fəaliyyətləri ilə seçilən alimlərin hesabına daha da genişləndirilməsində və alimlərin xidmətlərini dövlət səviyyəsində rəğbətlənməsində də özünü göstərmişdir. Belə ki, Heydər Əliyevin qayğısı sayəsində 1982-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının tərkibi 2 fəxri üzv, 54 həqiqi üzv və 70 müxbir üzv olmaqla 126 çatdırılmışdır ki, bu da 1969-cu ilin göstəriciləri ilə müqayisədə 2 dəfə çox idi. SSRİ Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik M.V.Keldişin və Gürcüstan SSR EA-nın prezidenti, akademik N.İ.Musxeşviliyin Azərbaycan Elmlər Akademiyasının fəxri üzvi seçilmələri Akademiyanın nüfuzunun artırılmasına əhəmiyyətli dərəcədə müsbət təsir göstərmişdir. Eyni zamanda Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Azərbaycan KP MK-nin təqdimatı əsasında Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti, akademik Mustafa bəy Topçubaşovun 1975-ci ildə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı kimi o dövrün ən yüksək mükafatını alması, görkəmli elm xadimlərinə fəxri adların verilməsi, onların orden və medallarla təltif olunması elm adamlarına dövlətin yüksək ehtiramını ifadə etmişdir. Beləliklə, Azərbaycan elminin və Elmlər Akademiyasının gələcək vəzifələrinin müəyyənləşdirilməsində görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin siyasi hakimiyyətinin birinci dövründə qəbul etdiyi tarixi qərarlar, irəli sürdüyü ideyalar, həyata keçirdiyi islahatlar uzunmüddətli proqram rolunu oynamışdır. Cəmiyyət həyatının digər sahələrində olduğu kimi, uzaqgörən dövlət xadimi Heydər Əliyev Azərbaycan elminin və Elmlər Akademiyasını da dövlət müstəqilliyinə doğru hazırlamışdır. XX əsrin 8-ci illərində Azərbaycanda milli azadlıq ideyalarının yayılmasında və dövlət müstəqilliyi uğrunda mübarizədə Azərbaycan alimlərinin və Elmlər Akademiyası əməkdaşlarının fəal iştirakı bunun əyani nümunəsidir.

Müstəqillik dövründə Azərbaycan Respublikasına ikinci rəhbərliyi dövründə də görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev ölkə elmini və Elmlər Akademiyasını xalqın və

dövlətimizin mənafələrinə uyğun şəkildə inkişaf etdirmək istiqamətində əhəmiyyətli tədbirlər həyata keçirmişdir. İlk növbədə Ulu Öndər Elmlər Akademiyasını keçid dövrünün mürəkkəb böhran mərhələsinin çətinliklərindən xilas etmişdir. Elmlər Akademiyasında 21 sentyabr 1993-cü il tarixində Azərbaycan ziyalıları ilə keçirilmiş yığıncaqda Ulu Öndər Akademiyanın tarixi roluna və əhəmiyyətinə yüksək qiymət verməklə bərabər, çətin şəraitdə bu akademik qurumun qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi zərurətini cəmiyyətin diqqət mərkəzinə çəkmişdir. Heydər Əliyevin qətiyyətli səsəndirdiyi "Hansı iqtisadiyyat olursa olsun, elm inkişaf etməlidir. Elmlər Akademiyası xalqın tarixi nailiyyətidir... Əmin ola bilərsiniz ki, Elmlər Akademiyası da, institutları da fəaliyyət göstərəcəklər, biz buna imkan yaradacağıq" - müdəalaları əslində artıq ləğv ediləcəyi haqqında bəyanatların səsləndiyi məsuliyyətli bir məqamda Akademiyanın xilas edilməsi missiyasını həyata keçirmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 31 yanvar 1997-ci ildə Elmlər Akademiyasının rəhbər heyəti və respublikanın aparıcı alimləri ilə görüşdə yeni tarixi şəraitdə ölkə elminin vəziyyəti və vəzifələrini müzakirə etmişdir. Görüşdə Elmlər Akademiyasının statusunun müəyyən edilməsi, ölkə elminin müstəqil dövlət quruculuğuna xidmət göstərməsi, alimlərin cəmiyyət qarşısındakı mövqeyi, onların maddi vəziyyətinin yaxşılaşdırılması kimi zəruri və aktual məsələlər ətrafında açıq söhbət aparılmışdır. Nəticədə Elmlər Akademiyasının rəhbər heyəti yeniləşdirilmiş, Akademiyada yeni islahatlara başlanılmışdır. Bundan sonra Heydər Əliyevin imzaladığı 15 may 2001-ci il tarixli Fərmanla Akademiyaya Milli Elmlər Akademiyası statusu verilməsi ilə Azərbaycan elminin keçmiş sovet ideologiyasının təsirlərindən ayrılaraq xalqımızın milli maraqlarına və ölkəmizin dövlətçilik mənafələrinə xidmət etmək vəzifəsinə istiqamətləndirilməsi məsələsi rəsmi şəkildə həll edilmişdir. Sonrakı illərdə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası dünya ölkələrinin akademik elmi qurumları və universitetləri ilə bərabərhüquqlu şəraitdə əməkdaşlıq müqavilələri imzalamış, öz işini

dünya elmi ilə integrasiya şəraitində müstəqil dövlətimizin maraqları əsasında qurmuşdur.

Uzun illərdən sonra Akademiyanın tərkibini genişləndirmək məqsədi ilə 29-30 iyun 2001-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının tarixində ən böyük seçki keçirilərək, bu akademik elmi təşkilatda 27 həqiqi üzv, 88 müxbir üzv seçilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Naxçıvan bölməsinin təsis edilməsi haqqında"kı 7 avqust 2002-ci il tarixli Sərəncamı əsasında muxtar respublikada Akademiyanın yeni elmi bölməsinin və elmi-tədqiqat institutlarının yaradılması ilə ölkə elminin üfqləri daha da genişləndirilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin 4 yanvar 2003-cü ildə Milli Elmlər Akademiyasının statusu və nizamnaməsi haqqında sərəncamlar imzalayaraq, Akademiyanın yeni formasını və vəzifələrini müəyyən etməsi ilə ölkə elmini müasir tarixi mərhələyə çatdırmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Milli Elmlər Akademiyasının müstəqillik dövrünün tələblərinə uyğun olaraq inkişaf etdirilməsi istiqamətində dövlət səviyyəsində mühüm addımlar atmışdır. Azərbaycan Ensiklopediyası Nəşriyyat Poliqrafiya Birliyinin AMEA-nın tabeliyinə verilməsi və Milli Ensiklopediya üçün ən müasir tələblərə cavab verən Ensiklopediya Kompleksinin istifadəyə verilməsi, "Milli" statusu verilməklə Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat Muzeyi və Azərbaycan Tarixi Muzeyinin ekspozisiyalarının əsaslı şəkildə yeniləşdirilməsi, Mərkəzi Elmi Kitabxana üçün hər cür maddi-texniki imkanları olan müasir tipli binanın istifadə üçün təqdim olunması, Şamaxı Astrofizika Rəsədxanasının yenidən qurulması Akademiyanın həyatında İlham Əliyev era-

sının realılıqlarıdır. Regionlarda elmin inkişaf etdirilməsi məqsədilə 2005-ci ildə Lənkəran Elmi Mərkəzinin, 2010-cu ildə Gəncə Elmi Bölməsinin yaradılması və fəaliyyətinin təşkili yeni tarixi mərhələnin mühüm hadisələridir. Azərbaycan elmində islahatların aparılması ilə bağlı Dövlət Komissiyasının yaradılması, 2009-2015-ci illərdə elmin inkişafı üzrə Milli Strategiyanın qəbul edilməsi, 11 dekabr 2014-cü ildə AMEA-nın yeni Nizamnaməsinin təsdiq olunması, Akademiyada struktur islahatların aparılması, 2016-cı ildə Yüksək Texnologiyalar Parkının yaradılması AMEA-nın XXI əsr salnaməsində mühüm yer tutan tarixi addımlardır. Elm, təhsil, mədəniyyət sahəsində qarşılıqlı integrasiyasını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 28 iyul 2022-ci il tarixində imzaladığı "Azərbaycan Respublikasında elm və təhsil sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında" Fərmanı əsasında Azərbaycan elmi və Akademiyası yenidən təşkilatlanma istiqamətində islahatlar dövrünü yaşamaqdadır.

Milli Elmlər Akademiyasının 60 və 70 illik yubileyləri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Sərəncamları ilə keçirilmişdir. Bu yubiley mərasimlərində iştirak və çıxış edən cənab Prezident Azərbaycan elminə, Milli Elmlər Akademiyasına, geniş mənada elm adamlarımızın fəaliyyətinə yüksək qiymət vermişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Milli Elmlər Akademiyasının 80 illiyinin qeyd edilməsi haqqındakı 18 mart 2025-ci il tarixli Sərəncamı da yeniləşmə və islahatlar mərhələsinə yaşayan dövlət ali elmi təşkilatına xalqımız və ölkəmiz qarşısında xidmətlərinə dövlət səviyyəsində verilmiş yüksək qiymətin ifadəsidir. Milli Elmlər Akademiyasının 80 illiyi haqqında imzalanmış Sərəncam eyni zamanda yeni tarixi şəraitdə Akademiyanın qarşısında qoyulmuş məsul vəzifələrə də gur işıq salır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Azərbaycan elmi və Milli Elmlər Akademiyası ilə əlaqədar ifadə etdiyi aşağıdakı fikirlər müstəqillik epoxasında ölkəmizdə elmin qarşısında duran məsul vəzifələrə işıq salır: "Mən çox istəyərdim ki, Azərbaycan alimləri gələcəkdə də ölkəmizin hərtərəfli inkişafında daha fəal rol oynasınlar. Çünki ölkəmizin gələcəyi elmi potensialın səviyyəsi ilə bilavasitə bağlıdır. Hər bir ölkədə, o cümlədən, Azərbaycanda inkişaf elmin səviyyəsi ilə bağlıdır. Bu gün yeni texnologiyalar əsridir. O ölkələr ki, bu texnologiyaların sahibidir, əlbəttə, onlar dünya miqyasında öz maraqlarını daha böyük dərəcədə ifadə edə bilirlər. Azərbaycan da o ölkələrin sırasında olmalıdır.

Bu gün biz iqtisadiyyatımızın yeni modeli haqqında düşünürük. Çox istərdim ki, alimlərimiz bu işlərdə fəal iştirak etsinlər".

Göründüyü kimi, Azərbaycan elmi və Milli Elmlər Akademiyasının formalaşması və inkişafı yollarında Heydər Əliyev-İlham Əliyev epoxası xüsusi tarixi mərhələ təşkil edir. Milli Elmlər Akademiyası bu tarixi epoxanın böyük ideallarının işığında daha parlaq inkişafa doğru inamlı yol getməkdə davam edir.

İsa HƏBİBBƏYLİ
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik